УДК 37. 047 + 37.011.32

Медведєва О.Р.
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри освітнього менеджменту та педагогіки

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Самостійна робота студента (СРС) – це самостійна діяльність – учіння студента, яку науково - педагогічний працівник планує разом зі студентом, але виконує її студент за завданнями та під методичним керівництвом і контролем науково - педагогічного працівника без його прямої участі [10, с.249].

У процесі навчання студентів важливим є усвідомлення ними того, що стати успішною людиною та конкурентоспроможним фахівцем у сучасних ринкових умовах можливо лише при наявності якості професійної підготовки, здатності адаптуватися до нових умов праці, володіння навичками самостійної роботи, діяльності та спілкування. Тобто, одним з найважливіших завдань у процесі професійної підготовки педагогів має стати розвиток у майбутніх фахівців самостійності [12, с.125].

Насамперед потрібно, щоб кожен студент у процесі учіння дотримувався гігієни розумової праці. Тому їм треба розкрити механізми розумової праці, причини появи втоми, шляхи підвищення працездатності, а також режиму харчування, організації відпочинку та ін.. Для цього потрібно провести настановне заняття. Особливо зі студентами заочної форми навчання. Довести до них, що добовий ритм організму людини визначається низкою фізіологічних функцій, які постійно змінюються в години активної діяльності та сну.

Важливу роль в оптимальній організації життя і діяльності студента денної і заочної форм навчання відіграє режим дня – його рекомендують науково - педагогічні працівники в перші дні навчальних занять [10, с.249-250].

С.Гончаренко вважає, що «самостійність характеризується сукупністю знань, умінь і навичок, якими володіє особистість, ставленням особистості до діяльності, її результатів і умов здійснення»[6, с.297].

Розглядаючи самостійність як якість особистості, умовно можна виділити в ній як зовнішні, так і внутрішні ознаки. В. Городецька до зовнішніх ознак самостійності відносить: планування студентами власної діяльності; виконання завдань без безпосередньої участі педагога; систематичний самоконтроль за ходом та результатом виконуваної роботи, її подальше коригування та удосконалення; вміння знаходити нові способи для оволодіння новими знаннями; вміння застосовувати набуті знання та способи дій у нових умовах; вміння застосовувати отриманні знання на практиці [7, с.42].

До внутрішніх ознак самостійності відносять: потребнісно – мотиваційну сферу; розумові, фізичні, морально- вольові зусилля студентів, спрямовані на досягнення мети без сторонньої допомоги [7, с.42].

Дидактичною оболонкою системи управління СРС в умовах кредитно – модульної системи навчання є модульно – рейтингова технологія, яка являє собою комбіновану систему умов організації СРС студентів, серед яких виділяють:

1) структурований поділ навчального матеріалу на окремі блоки(модулі);
2) технологічну послідовність вивчення дисципліни;
3) систему дидактичного забезпечення процесу навчання;

4) мотиваційні умови СРС [5,с.76].

Ефективність самостійної роботи залежить від таких умов:

1. Визначення характеру і видів самостійної роботи для кожної теми з урахуванням ключових питань програми, знань, умінь, і навичок студентів;
2. Зв'язок домашньої самостійної роботи з лекціями і семінарськими заняттями, керування нею в процесі всіх форм організації навчального процесу, в тому числі під час консультацій;
3. Своєчасне доведення до студентів складеного викладачем комплексного плану, навчання їх плануванню роботи з урахуванням цього плану і бюджету часу;
4. Ознайомлення студентів з формами і методами самоконтролю за своєю навчально - пізнавальною діяльністю;
5. Використання викладачем різних форм і методів керівництва самостійною роботою студентів та контролю за нею.

Врахування цих умов при комплексному плануванні вивчення будь – якої дисципліни дасть змогу підняти на високий рівень навчально - дослідницьку роботу студентів, підвищити тим самим її роль у системі підготовки вчителя [8, с.47].

Високоефективна самостійна робота характеризується такими показниками:студент виявляє самостійне творче мислення, глибокі і міцні знання, уміння користуватися поняттями предмета, синтезувати знання з ряду тем, виконувати практичні завдання, володіти необхідними навичками і уміннями; студент глибоко вивчив літературу, уміє самостійно викладати її зміст, робить узагальнення і висновки; студент повинен мати здатність самостійно оновлювати та поповнювати свої знання, володіти навичками і уміннями самостійно вести роботу, мати активну життєву позицію.

Досягнення цих показників у самостійній роботі характеризує таку якість педагогічної майстерності викладача, як уміння здійснювати навчально- методичне керівництво самостійною роботою студентів [11, с.108].

Самостійну роботу розглядають як предмет наукового дослідження на теоретичному та практичному рівнях, ураховуючи, що підготовка сучасного фахівця зумовлюється успішністю його власної самостійної роботи, у процесі якої формується найважливіша властивість особистості - самостійність, тобто здатність працювати самостійно, організовувати і реалізовувати свою діяльність без стороннього керівництва чи допомоги [9].

Самостійність у здобутті знань передбачає оволодіння складними вміннями і навичками бачити зміст та мету роботи, організовувати власну самоосвіту, вміння – по новому підходити до вирішення питань, пізнавальну і розумову активність і самостійність, здатність до творчості. Досвід переконує, що далеко не всі студенти виявляють свідомість і волю, вкрай необхідні для організації власної самостійної роботи. У цій галузі існують ще значні недоліки. Самостійна робота студентів у деяких випадках погано організована, особливо на вечірніх та заочних відділеннях [1, с.433 - 434].

В. Бондаревський під самостійною роботою розуміє «роботу над проблемно-пізнавальними завданнями, вирішення системи творчих завдань, підготовку доповідей, повідомлень і рефератів по всіх навчальних дисциплінах, виконання завдань, що вимагають глибокого вивчення додаткової літератури, проведення дослідів, експериментів, спостережень, порівнянь і співставлення різних фактів» [4, с.65].

Ми бачимо, що існує багато трактувань самостійної роботи студентів. Але якщо всі ці погляди об'єднати й виділити головне, то самостійна робота студентів – це основна форма організації навчання, яка включає різноманітні види індивідуальної й колективної навчальної діяльності, що здійснюється на аудиторних та позааудиторних заняттях з урахуванням індивідуальних особливостей і пізнавальних можливостей студентів під керівництвом викладача або без його безпосередньої участі [2,с.18].

Б.Райський та М.Скаткін визначили основні шляхи, що забезпечують введення самоосвіти у навчальний процес: рекомендування викладачем на занятті додаткових джерел, зокрема книг журнальних статей, телепрограм; включення до завдань для самостійної роботи питань, що передбачають самоосвітню діяльність, знайти свої приклади для ілюстрації вивченого, відповісти на проблемні питання, сконструювати таблицю чи графік; включення в завдання для самостійної роботи студентів у плани семінарських та лабораторних робіт, у тематику наукових конференцій таких питань, що стимулювали б їх до самостійного пошуку джерел, необхідних для виконання завдань з подальшим їх опрацюванням; надання студентам стимулювання їх самостійності при конкретизації планів - семінарів, семінарських, лабораторних та інших практичних робіт; стимулювання на заліках та іспитах тих студентів, які обізнані з додатковою літературою, які самостійно знайшли нову літературу [13, с.67 -68].

Навчальні труднощі зумовлені новими формами і методами учіння, особливостями організації самостійної роботи, контролю за нею з боку науково - педагогічних працівників. Тому науково - педагогічні працівники мають: ознайомити студентів із психолого - педагогічними особливостями організації навчання у вищій школі; допомогти в оволодінні методами і прийомами навчальної роботи; дотримуватися спеціальної методики читання лекцій для студентів – першокурсників у перші два - три місяці, поступово збільшуючи структуру і темп; навчити студентів прийомів слухати лекцію, записувати її зміст, методики підготовки до семінарських, практичних і лабораторних занять; чітко дозувати завдання та кожне заняття; толерантно здійснювати контроль й оцінювання самостійної роботи та ін. [10, с.250].

Щоб самостійна робота давала хороші результати, її необхідно планувати і організовувати у поєднанні з іншими формами навчання. Вирішальним у цьому є ретельний відбір викладачами і кафедрою змісту та обсягу навчального матеріалу для самостійного опрацювання студентами [14, с.204].

Щоб не перевантажувати студентів самостійною роботою, не позбавляти їх можливості раціонально розподіляти час для роботи над усіма предметами, нормуванням самостійної роботи мають займатися насамперед кафедри й декани, а також методичні комісії факультетів.

Система керівництва індивідуальною самостійною роботою студентів охоплює: чітке її планування, детальне продумування її організації, безпосереднє або опосередковане керівництво з боку викладача, систематичний контроль за поетапним і кінцевим результатами самостійної роботи студентів, оперативне доведення до відома студентів оцінки результатів їх самостійної роботи і внесення відповідних коректив у її організування [14, с.204].

Література

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: підручник./ А.М.Алексюк.- К.: Либідь, 1998.- 560с.

2. Бобко А.М. Самостійна робота студентів як важлива складова фаховов підготовки/ А.М.Бобко// Педагогічна майстерня.- 2012.-№4.- С.17 – 21.
3. Бойко Яна. Організація самостійної роботи студентів у вищих педагогічних навчальних закладах/ Яна Бойко// Рідна школа.- 2009.-№10.- С.19 – 23.
4. Бондаревский В.Б. Воспитание интереса к знаниям и потребности самообразованию: кн..для учителя / Бондаревский В.Б.-Москва.: Просвещение, 1985.- 144с.
5. Вакуленко В.М. Управління самостійною роботою студентів в умовах кредитно – модульної системи організації навчального процесу / В.М.Вакуленко // Освіта Донбасу.- 2011.- №1(1440).- С.74 – 78.
6. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У.Гончаренко; гол. ред. С.Головко.- К.: Либідь,1997.-374с.
7. Городецкая В.В. Активизация самостоятельной работы как одного из направлений личностно – профессионального саморазвития студента/ В.В. Городецкая// Проблемы саморазвития личности в образовательном пространстве: материалы научно – методической конференции / Под. общ. ред. Е.В. Шишмаковой.- Благовещенск: Изд – во БГПУ, 200.- С.41 -43.
8. Ковальова Ольга. Роль самостійної роботи студентів у процесі вивчення курсу історії педагогіки / Ольга Ковальова // Рідна школа.- 2003.- № 4.- С. 45 – 47.
9. Козаков В.А. Самостоятельная работа студентов и ее информационно – методическое обеспечение: учеб.пособие / Козаков В.А. – К.: Вища школа, 1990.-248с.
10. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб.[для студ. Вищ.навч.закл.] / В.Л.Ортинський.- К.: Центр учбової літератури, 2009.-472с.
11. Пащенко Т.М. Методика самостійної роботи студентів як наукова проблема/ Т.М.Пащенко// Проблеми освіти.- 2010.- №64.- С.103- 109.
12. Петрикей О. Самостійна робота як фактор формування професійного саморозвитку майбутніх соціальних педагогів/ О.Петрикей //Гуманізація навчально – виховного процесу: збірник наукових праць /[За заг. ред. проф. В.І.Сипченка].- Спецвип.7.Ч.ІІ.- Слов’янськ : СДПУ, 2011.-376с.
13. Психологія вищої школи: підручник/ Л.Г.Подоляк, В.І.Юрченко.- 2-ге вид.- К.: Каравела, 2008.-352с.
14. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : Навч. посіб./ М.М.Фіцула.- 2 - ге вид., доп.- Київ: Академвидав, 2010.- 456с.